

DOLGO HODIMO SKOZI PREDELE SVOJIH NOČI

(Sveder Francija Zagoričnika)

*jaz sem ta ki sprašuje
po lastnih odgovorih
na lastna vprašanja
(Ahimsagita)*

Sveder Francija Zagoričnika predstavlja enega vrhuncev v sodobni slovenski poeziji in v sodobnem slovenskem ustvarjanju v najširšem smislu sploh.

Mogoče bi lahko pritrdili Alešu Debeljaku, ko pravi, da je Zagoričnik »paradigmatska postava nekega časa« in bi ga popravili le v toliko, da ne le nekega, pač pa kar našega časa. Ustvarjanje Francija Zagoričnika namreč ni neki obroben in v tem smislu morda zane-marljiv pojav v slovenski poeziji ali poeziji našega časa in našega kozmosa sploh – pač pa odseva vso krizo človeške zavesti, na vseh poldnevnikih in vzporednikih, je brezpro-storska in vseprostorska, vseprisotna in hkrati vsečasovna.

Vsplošni in vseprisotni ravnodušnosti, ki je razdraženemu in nikoli potešenemu lovu za nepomirljivimi profiti spodrezala humane vrednote, se upira s svojo skrajno in celostno zavzetostjo, s svojo popolno odprtostjo in s tem začenja ponovni boj, ponovno osvajan-je človeka. Katastrofični predvečer, v katerega so nas pripeljale odrešilne ideologije ob malomeščanski ravnodušnosti in narekovanem kanibalizmu, spodbudijo pesnika, da se izreka o vsem, da uporablja jezik, ki razgalja, razkrinkava predvsem odnose, podredljivost in podrejenost, podrepištvost in strahopetnost, nasproti birokratski zamejenosti in oblastništvu, ki slepo tira k poslednjemu (ob)računu naš (Um)Welt.

Pesnikova zaskrbljenost je opravičljiva zatorej iz več razlogov. Prvič, zaradi zaskrbljenosti same in neodrekljivosti pravice do nje. Drugič, zaradi tega, ker se sama katastrofičnost počasi, a vendarle zanesljivo približuje skozi preračunane kalkulacije, na kar kažejo očitna znamenja – atomski vnebohod Hirošime in Nagasakija z vsem, kar jima je do današnjega trenutka še sledilo, pri čemer je umiranje gozdov v srednji Evropi in mezopotamski iperit le šala ob popoldanski kavi.

Pesnik je zatorej politik v najširšem in najcelotnejšem pomenu besede. Ker ne reducira odnosa do sveta le na razmerje znotraj t. i. produkcijskih sil, pač pa na človeka kot nosilca družbenih razmerij na eni ter na vse tisto, kar se ne imenuje človek, na drugi strani, vnaša pravzaprav kratek stik v sodobno slovensko pesniško ustvarjanje, ki ga je, še posebej v zadnjih letih, pregrnil intimistični potop. Časi, ko so ljudje od Ciceronovega studia humanitatis prišli do ponovnega odkritja človeka, so na veliko žalost zašli v daljno pozabo in danes naj bi se jih veljalo spominjati samo z rahlim nasmehom na ustnicah. In prav zaradi tega, zaradi nepomirljivosti z razlago, da davna spoznanja ne zadoščajo več, se med drugim pojavlja toliko neumestnega iskanja razlag ob branju poezije Francija Zagoričnika.

Pri vsakršnem branju se pred vsebinskimi problemi še prej pojavijo pred bralcem oblikovni. S poezijo se namreč odpira vprašanje prenosa ali vprašanje jezika v ožjem in širšem pomenu besede, skratka, tehnopoetska ali znakovno-posredovalna dilema. Sam avtor jo skozi svoje celotno pesniško ustvarjanje tudi v tem smislu zastavlja. Zaradi ne-

sprjaznjenosti z dokončnostjo raz-rešitve te dileme so pri njem v nastajanju in potekanju vedno novi postopki, iskanja in raziskovanja, ki pri tistih, ki se jim je ta problem izšel kot rešen, niso naleteli na nikakršno odprtost in razumevanje, pač pa so jih opredelili kot mejne, obrobne, včasih tudi nevarne pojave (Krambergerjev »vsenarodni odpor«). Gre torej za nesporazum na dveh ravneh: na oblikovni in na vsebinski. Kritiki so se do današnjega dne potrudili in našli najrazličnejše opredelitve za pesnjenje F. Z., od tega, da gre za »zaprto, vase usmerjeno poezijo, ki je ni mogoče s pridom uporabiti v nacionalne in socialne namene ali katere koli zunajbesedne, zunajpesniške namene«, do tega, da so si vede ali nevede zatiskali oči pred njeno usmerjenostjo, socialno angažiranostjo.

Bolj ali manj so se zadovoljevali, da so si poezijo ogledovali od daleč in tekmovali v iskanju vedno novih in vse bolj izvirnih oznak, ki naj bi pravzaprav postavile na prvo mesto kritika kot odrešilnega in nepogrešljivega posredovalca sporočila, šele daleč za njim pa izgubljenega in sredi puščavskega vetra vase zazrtega pesnika – medtem ko kritik vedno prinaša novo pomlad.

Kako bi sicer lahko drugače sklepali, da gre pri Zagoričnikovi poeziji za *totalen odnos do literature*, ko gre v resnici najprej za totalen odnos do sveta, ki ga literatura le reflektira. In če ne prav tam, v literaturi, bi se lahko kazal pa kje drugje, na kakšni drugi stvari, na čevlju ali žeblju.

Ali gre pesniku odrekati pravico do totalnega odnosa do sveta? Kdo si potem lahko v imenu vsega človeštva lasti to pravico? Multinacionalna ekonomsko-politična združenja, korporacije politikov in industrialcev, ki se v svojem skokovitem in slokem gibanju za dobičkom levijo v grobarje našega planeta?

Se je pesniku zgodila krivica zaradi napačnega interpretiranja njegove poezije? Ja in ne. Kot prvo, gre za samo zavest interpretacije, ki se pri piki svojega zaključka spreminja v »le še eno novo branje«, in nič več. Vprašanje pa je, koga naj bi zanimalo to, kako nekdo nekoga bere. Pri tem je treba vsekakor poudariti, da ni namen poezije, da jo predelajo kritiki in jo kot polprebavljeno hrano stisnejo v kljun lačnim bralcem, pač pa je pesem, kot surova in sveža zelenjava, namenjena takojšnjemu končnemu porabniku brez vmesnih preprodajalcev in predelovalcev. Kritik, ocenjevalec ali recenzent je le (še) eden od bralcev, ki ima možnost, da svoje mišljenje o branju objavi, medtem ko ga drugi ne morejo. Na te stvari se ob vrednotenju interpretacij preveč pozablja, pač pa se nanje še vedno gleda kot na »božji filter«, ki precedi svojo mano na zemljo ali pa jo odvrže v peklensko greznico. Treba pa je vseeno priznati, da ima kritika svojo moč, svojo imanentno moč, ki ne izvira iz nje same, pač pa iz narave medija, ki ga uporablja. Ali bi se bilo zatorej treba časopisov, revij, televizije in drugih medijev resnično polastiti z državnim udarom, kot o tem razmišlja Adriano Spatola, zgolj da bi se preprečilo mešetarjenje s poezijo? Ob tem, da so mnogi kritiki stanovsko-verno prepričani v odrešilnost svojega početja, čeprav ob tem delajo ravno nasprotno? Eni se spotikajo sami ob sebe, drugi ob svojo »morsko bolezen«.

Zaradi tega in pa pragmatičnega odnosa do delovnega časa in naglih rezultatov dela je kaj lahko razglasiti pesnika za *najpomembnejšega tehnologa mejnega dogajanja poezije*. In spet bi ta trditev po svoje zdržala ugovarjanja, če ne bi bil povsem prezrt vsebinski vidik tega mejnega dogajanja, kajti nisem prepričan, da gre v Zagoričnikovi poeziji le za poezijo forme in nič drugega.

Vendar nazaj k prenosu in k tistemu gibkemu tkanju, ki se imenuje pesniško tkivo. A. Debeljak je pravilno opozoril, da gre v Zagoričnikovi poeziji za eksplozijo v samem izvornem pesniškem tkivu. V kakšnem smislu? V tistem, ki vrača jezik nazaj k izvornemu *langue* in *parole*? Jezik ni več sredstvo ukazovanja in posiljevanja samega sebe in njegovih uporabnikov, pač pa je očiščen pritiklin (*»zid se drobi/pobegli so nevarni kuščarji/vse je izsušeno in snažno«* – 6311), brez videzov, ki mu ne pristojijo in mu niso po meri in na-

menu, zopet v svojem prvotnem oblačilu. Tako besede govorijo in spregovorijo v zadovoljivi meri same zase in so v tem primeru resnično samo-zadostne in samo-stalne. Osvooboditev jezika je torej pogoj za osvoboditev človeka. Samostalnik nosi v sebi samo svojo sporočilnost in je odrešen vsake pristranosti, kajti njegova neprizadetost in nevtralnost je bila od njegovem rojstvu neoporečna. Naj se mu torej pridruži pridevniška organizacija.

Zagoričnikov jezik ni pravzaprav nič posebnega, je pač jezik, kakršen med drugim jezik tudi lahko je, med vsemi drugimi jeziki, jezikovnimi vrstami, nivoji in področji. Gotovo pa ne moremo zanikati dejstva, da je med drugim pesnik tudi ustvarjalec, stvarnik jezika, kakor je ves čas skozi zgodovino jezika tudi bil in kakor bo tudi po njegovem izginotju izginil tudi jezik, skupaj s človekom, razeri morda kakšnega ducata klinopisnih ostankov.

Koliko je zdaj Zagoričnikov jezik nenavaden, je bolj vprašanje naše odprtosti in sprejemljivosti. Dejstvo je, da moramo ob branju njegove poezije sprejeti tudi njegov jezik, saj je sicer ne moremo brati. Njegov »prenos« pa nam pravzaprav omogoča sestop v njegovo pesniško ozvezdje, ki pripada pesniku in nam.

Denis Poniž pravi, da »prav Zagoričnikova poezija, ki je nenehno dobesedno na konici razprtosti pesniškega jezika... je namreč nenehno bogatila in vztrajno presvetljevala sodobni pesniški jezik.« Vendar, kadar se Zagoričnika označuje kot najpomembnejšega tehnologa mejnega dogajanja poezije, se običajno misli le na del njegovega pesniškega opusa, na njegove tehnopoetske izpeljave, kot so ciklus *Protitok* ali pa vizualne rešitve.

Dejstvo je, da je Zagoričnikova jezikovna izpeljava stroga, tako po svoji semantični kot po sintaktični strani. Stroga je tudi takrat, ko se nam zdi, da si dovoljuje popolno svobodno gibanje znotraj jezika. Znotraj eksplodirane sintakse, ko postane absolutna entropija pravilo, se rotirajoče razbijajo še besede in ostane nam le zapis, ki ga po prepoznavnih znakih lahko sledimo od leve proti desni in od zgoraj navzdol, lahko pa tudi v nasprotni smeri. Od tega stanja, ko postane jezik sam svoj gospodar in hlapec in ne pripada nikomur več, se nam razkrije njegova univerzalnost in doslednost v pokrivanju Videza in Niča. Tako nam lahko ti znaki tudi največ povedo, kar nam jezik lahko pove. Več pove lahko samo še bel list papirja, ki predstavlja skrajno mejo popolne odprtosti, največjega zmagoslavja jezika, predstavlja Valeryjevo sonce, ki nam zakriva božanski Nič, kakor tudi brezčasje in brezprostorje, do konca izpolnjeno z Ničem, torej z bistvom. (*»Ta nič se navsezadnje izkaže kot neko bistvo, celo kot smisel, kot prostor njegove lastne postavitve... Nova revija 12/1295«*).

Če smo pri branju pesmi bolj ali manj primorani, da sledimo njeni linearni postavitvi in jo zato »pobiramo« od leve proti desni, pa se ta linearnost razprši in ne obstaja več pri vizualnih projektih. Napredovanje za stopnjo više, v širši pesniški prostor, ne pomeni le sestopa na novo zemljo, pač pa povsem novo branje, kjer izrazito izstopa nov način sprejemanja sporočila prek povsem novega medija. S tem se angažiranost poezije same poveča, poveča se njena moč, družbena, politična moč. Zato ni zgolj naključje, da je veliko vizualnih projektov – ne samo Zagoričnikovih – tudi politično-motivacijsko zastavljenih. Sam avtor v intervjuju z Jožetom Horvatom (Nova revija 12) v tem smislu omenja njeno internacionalno komunikabilnost.

V nadaljevanju bi se omejil le na *Sveder*, kot izbor Zagoričnikove poezije, in na posamezne jezikovne znake, ki nam omogočajo sestop v njegov svet poezije, v katerem se grožnja skorajšnje kataklizme spreminja v napovedani zanesljivi prihod.

Kratka znakovna analiza zrcali vse prej kot kakšno veselo razpoloženje, ki ga avtor mimogrede ironizira v pesmi *Quam pulchra es* (*»smo veseli in zdravi ljudje«* – 6301). Od te prešerne razigranosti in rdečeličnega zdravja nam je kaj malo ostalo, pot do ponovne vr-

nitve v brezbrizna razpoloženja pa ne vodi prek medicinskih ustanov in vaških veselic, pač pa lahko predpostavimo, da prej prek ponovnega risorgimenta in rinascimenta.

Prostor in čas se pojavljata kot zaključena relativizirajoča energetska kategorija. Avtor se *potaplja skozi prostor* (52) v *oddaljene prostore daljnih časov* (53). Lahko je ugotoviti, da je *prostor za mizo (je) za omaro* (78), kam dalj nam ni dano priti, kajti pomirjeni naj bomo s svojimi spoznavnimi omejitvami. Meja prostora in njegovo raziskovanje nista niti toliko pomembna kot druga kategorija, brez katere ne gre – brez časa. Tu se Zagoričnik postavi proti videzu časa kot kategorije večnosti. (Res je, da glede tega obstaja skladnost z Dantejevo konstelacijo vic in pekla, kjer je v slednjem neobhodna komponenta peklenških muk tudi njihovo trajanje v večnost, medtem ko purgatorij zaradi svoje časovne omejitve ponuja določeno upanje. Na tej podlagi bi se dalo sklepati, da nam naš prostor in čas v Zagoričnikovem svetu ponuja vendarle samo purgatorij in – na vso srečo – ne pekla.) Čas je luknja (*takšna luknja je čas* – 42) v katerem naj bi nekaj trajalo (*bi nekaj trajalo v času* – 45), (*bi traja v času* – 45). Treba je *pristati na čas* (11) in *skozi čas* (19), kajti *čas hiti* (27). Tako *greš skozi čas kar greš* (84) ob tem pa pesnik ugotavlja, da ni *ustavil časa* (38). Mimoidočega so-potnika čas so-časno potrjuje (*moj čas te potrjuje* – 50). Vendar, *kratka je mera tvojega časa* (65) in *skozi svoj čas* (86) – katerega lahko le komično prekine čas *ogleda* (85) – je tvoje trajanje odmerjeno (*po meri svojega časa* – 87), pa je tvoj napor le eno cenjenih ničevih naprezanj sredi prazne luknje, ki v nas zeva, ne da bi nam dala vedeti, kaj se skriva za njo. Samoprevara v času, ki se nam v svojem videzu kaže kot brezmejna dobrina (kot zrak, voda), se nam analogno drugim brezmejnostim pokaže kot temen zid nad črno luknjo. Vendar kljub temu *kar množimo svoj čas* (6304). Protitok pokaže na čas kot kategorijo v pojemanju, kajti vsepovsod zavlada časovna stiska. Pojavi se časovna kriza brez time-outa. Čas ne ostane v svoji svežini in neizmernosti, pač pa je pokvarljiv (*čas v njegovih pljučih je gnil* – 6295) in se sreča s svojim nasprotjem, mirovanjem, preden se sesuje sam vase (*čas in nečas* – 6295). Pogostnost te znakovne kategorije znotraj *Svedra* (frekvenca 40) kaže na enega od centrov, do katerega se razmejujejo odnosi drugih kategorij.

Bolj kot čas sam pa znotraj poezije svojo (do)končnost razvijajo druge kategorije in s tem implicitno kažejo na Zagoričnikovo pojmovanje časovne iztrošenosti. Pridevniška vrsta, ki se začenja z znakom *poslednji* in se nadaljuje prek kvalitetne definitivnosti (*pozni, skrajni, dokončni*) do *zadnji*, ima frekvenco 19, kar nakazuje približevanje končni perfektnosti in definitivnosti našega bivanja: *poslednja je neizogibnost* (11), *delitev* (30), *hori-zont* (32), *blagoslov* (50), *datum* (52), *rakev* (54), *pot* (77), po kateri se sprehodi rakev po *blagoslovu, talci* (6292), ki se še niso rodili, *uklon* (10), da bi zaključil – *poslednja sodba je vsakdanja* (9).

Dežela daje videz zapuščenosti, z nje odhajajo znaki preostalega življenja. Življenje se je do-živelo. *Gozd je gol* (40) z golimi in golorokimi telesi (94), z golimi vejami (65). Sredi nje ga se vzpostavlja *golo preživljanje* (36) in *gole težnje* (19). Na dlani pesnika je *suha struga* (30), *wc odnaša seme po savi* (6307), *tla so presušena ali preblatna* (47), *na dnu suhih strug* (6287) zevajo suhe oči. Nam kaže v trenutku, ko je svet *razdeljen na svetove* (9) in *po kosih* (6289), *čakati na boljši svet* (6288)? Mar naj svoje čakanje napolnimo z upanjem in praznino?

Praznina je izpolnjena s praznino (18), *nebo je prazno* (22), okrog nas je *prazno prgišče videza* (46), ostajamo praznih dlani (48), medtem ko se vrč, ki je bil prenapolnjen (s praznino?), prevrne in *ostane prazen in razbit* (6292). Spremlja nas *naš vsakdanji nič* (13), *vsakdanja sedanost in jutrišnjost* (94) se anemično vzpostavlja v iztrošenosti časa in prostora. *Skozi deželo divjajo vsakdanje vojske krušnega ubijanja* (6299), *upanje se razpase kakor kuga* (42). In zato, ker v tej stiski človek še naprej ostaja v bednem gnanju za profitom – čeprav *sava rodi mrtve ribe* (6307) in je potop torej pred vrati – požrešnost (sredi prihajajočega pomanjkanja?) pa ni obrzdana, *nesnažno zveni nenasitnost sveta* (99).

Živa bitja, ki najbolj neposredno kažejo znake življenja, simbolizirajo postopno pojemanje. Med njimi so podgane, mačke, miši, psi, ki slastno ližejo usmrajene besede (27), medtem ko so izginili nevarni kuščarji (6311). V vodi so pijavke, mrtve ribe, Sava se spreminja v slovenski Stiks. Na bednih ostankih nekdanje reke ni opaziti čolnarja, vse je temeljito zastrupljeno in dognano do poslednje nekoristnosti. Insekti, troti, kobilice in gnide bolj spominjajo na obade in ose iz tretjega speva Pekla, ki ljudem »rigavan (lor) di sangue il volto, che, mischiato di lagrime, ai lor piedi da fastidiosi vermi era ricolto (Inf. III/67–69)«. Ptice ne prinašajo nikakršnega razpoloženja, pač pa so bolj podobne peklenskim harpijam (*ptiči bledih kljunov* – 74), med semitskimi plazivkami se potuhne volk, zveri se še poslednjič poženejo za svojim veseljem, nekje se redi zamejena živina za takojšnjo uporabo.

Niti barve ne morejo prepričevati optimizma, čeprav je zelena največkrat omenjena (11), kajti sestavlja se z drugima dvema hladnima barvama – črno in belo. Imamo zanimiv barvni spekter, v njem črno sonce (11) in zeleno sonce (47), zeleni plamen (39) in zeleni ogenj (39), gozd belih črnih in zelenih teles (94), belo kožo privida (30), belo puščavo (6312). Zeleni ogenj dreves in rastja se ne postavlja kot kipeče življenje v ekspanziji, pač pa predvsem kot ogroženost biokrvotoka, pojemanje sape, utrujenost, postopno izginevanje. Nove oblike trajanja (17) se kažejo kot iluzorne rešitve.

Pred kolektivnim samomorom je samozaščitno sredstvo upanje, ki se razvija v pot, potje, brezpotje, potovanje. *Upanje kakor da bi bilo marija* (49) se prikaže kakor odrešilna fatamorgana. Umetnost v samoslepljenju vzdržuje moralo na najbolj primitivni, telesno-senzualni ravni (*upanje se razpase kakor kuga* – 42). Pot se spreminja v križevpotno blodnjo, za katero ne vlada nikakršno zanimanje več (v katerem oziru si rabelj v katerem žrtev – 67), trpljenje se spreminja v vsakdanjo delovno dolžnost (*poslednja sodba je vsakdanja* – 9), človek ostaja nesmrten v smrtnosti (6288), v kateri sta svoboda in smrt (!) dvojno bogastvo (6302). Preživetje se vzdržuje na komaj razvidnih latentnih znakih, namenjeno je redkim (*ostale bojo samo ptice z lepim glasom in prilagojenim perjem* – 54), boj za preživetje se pokaže v vsej grozljivosti in zahrbtnosti (*škrge doslej prikrite se veselo razcvetajo* – 6290). Uspela bodo torej le bitja s prilagodljivo ali dvojno moralo. Odhajanje na pot do ponovnega prihoda s poti se izkazuje skozi naše ravnanje le kot resno sizifovsko opravilo, ki mu dodajamo zadnje ostanke človeškega dostojanstva. Na tej sledi, na sledi za odločilnim aritmetičnim logosom, ki naj bi razkrinkal univerzalni videz Niča, nas v vztrajanju (*pot navzgor vodi po poti navzdol* – 23), – kljub temu da se nam pot vseskozi sprevača v zanikovanje same sebe (*in ni res da je pot navzgor in pot navzdol* – 49) – ne ustavi niti spoznanje, da smo do konca prehodili poti zamana (47). Tudi ta znak (pot) je zelo frekventen (38) in se v derivatnem odnosu navezuje na čas (40).

Resnica nam ostaja *prekleta* (50) in *nedoumljiva* (28), čeprav se ne izmika (41). Vse ostaja lažno v svoji resničnosti (6291), ljudje si še naprej le lažemo z resnico (6305). Okrog nas je v bujni rasti le nič (frekvenca 24), ki v nič izteza svoje veje (22). Nebo (frekvenca 26) je izgubilo oporo (17) in teži navzdol (6297). Sonce zgolj zavaja da je luč (24), kajti luč ugasne (42) in svetloba umre (42). Sredi osvetljenega prostora in časa vseskozi tavamo v temi.

Vse se sprevača v narekovani, administrativni kanibalizem. Zločin se kaznuje s tem, da te požrejo boljši (56), prepuščamo se ljudožerstvu in konjederstvu (6300), umiranje je brez bolečin (*Slišal sem, da tisti, ki pade, sam daje svoje roke pobesnelim gobcem, da pri tem ne tpi in ne čuti bolečine, ampak gleda z zanimanjem* – 94). Na večer pred našim potopom pospravimo še nekaj zalogajev svežega mesa. Obsodba kanibalizma postaja ena osrednjih tem Zagoričnikove poezije, mimo omenjene zbirke jo očitno nakazuje še *Potop, Ta grenka človečina, Anti Olympic Games*...

Manj tveganja je v trditvi, da se v omenjenih pesmih bolj izkazuje zaskrbljenost in pesimizem, katastrofičnost bližajočega se konca kot pa nasprotno. In tako, kot pravi avtor

v intervjuju (Nova revija 12), prihodnost pripada sama sebi, kajti mi ne vemo, ali bodočnost sploh bo. Pesnik pač še naprej ostaja »sul cuor della terra, trafitto da un raggio di sole.«

Se res noči ali pa se nam tako le zdi?

Tone Perčič

Univerza Karla Marxa v Leipzigu

Literatura

Franci Zagoričnik: Sveder, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1983.

Franci Zagoričnik – Tatjana Cvejin: Kriterij znamenja, Biblioteka znaci, Centar za kulturno djelatnost, Zagreb 1983.

Nova revija 12, 22/23.

Alfonso Berardinelli – Franco Cordelli: Il pubblico della poesia, Lerici, Cosenza, 1975.

Aleš Debeljak: Antologijska zbirka Francija Zagoričnika Sveder, RTV Ljubljana, 5 knjižnega trga, 1. 2. 1984.

RTV Ljubljana, Radijska šola za višjo stopnjo, Sodobna slovenska lirika: Franci Zagoričnik, 29. 12. 1983.

Franci Zagoričnik: Vsak takšen govor o poeziji.

Marijan Kramberger: Oblačila slovenskih cesarjev, Založba Obzorja, Maribor, 1982.

Knjiga 84/1.

Literarnozgodovinsko gradivo

MED UGOVORI IN ODGOVORI (3)*

4. »Kdor umre za domovino, je živel dovolj«

Besede na začetku našega prispevka o partizanu in pesniku Ivanu Robu stoje v zapisniku, ki so ga sestavili okupatorjevi vojaki in poveljnik karabinerjev v Novem mestu, vključene pa stoje tudi v aktu, izdanem v Ljubljani, s katerim se določa skupina partizanov za ustrelitev. Med partizani je tudi Ivan Rob.

Italijanski zasljevalec v svojem aktu o zajetju in aretaciji Ivana Roba dne 24. januarja 1943 zapisuje Robove besede v italijanščini: »Chi per la patria muor', vissuto e assai.« Zapisnikar ob te besede pristavlja, da je z njimi izrazil prezir do usode, ki ga čaka.

Rob je navedene besede izrekel ob aretaciji na Dolenjskem, ko so ga okupatorjevi zasljevalci zasljevali. Tako pravi tudi VII. knjiga Zgodovine slovenskega slovstva, izdala Slovenska matica. Napačno prisoja izjavo Ivanu Robu Filip Kalan v svoji knjigi Veseli veter, v prvi in drugi izdaji. Po Kalanovem zapisku naj bi bil Rob navedene besede izrekel v trenutku pred smrtjo, pred ustrelitvijo; verz je zabrusil Rob vojakom italijanske eskorte med zasljevanjem, preden so ga ustrelili (116). Isto vē povedati Igor Torkar v knjigi svojih spominov pod naslovom Deseti bratje: Rob je izrekel citirane besede »smrti v zobe, tik pred smrtjo, ko si je z njimi v minuti pred smrtjo pomagal na drugi svet z žlahtnim navnim vzklikom«.

Morala Robovih besed pa je povsem druga. To niso besede, ki bi jih bil izrekel ustrahovan partizan tujim sodnikom. V resnici je bil sodnik slovenski borec: z drzno samozavestjo

* Po pomoti smo izpustili št. 4 in 5, ki ju zdaj objavljamo. Avtorju in bralcem se opravičujemo.